

aan de eene zijde de armendisshuis of Huis van den Heiligen Geest (vlag op de verdieping) en het kasteel *Den Bleyen-keer*, dat in de 17^e eeuw toebehoorde aan baron Willem van Hamme, burgemeester van Brussel; aan de andere zijde, hoeven en de pastorie, afgebroken bij het aanleggen van de Sinte-Annadreef, twee kasteeltjes (de toren van Cauweghem? en die van Coensborg?) en de poel waarvan oude akten melding maken (*bij de kercke, teghen over den poel aldaer, 1637*).

De lezer vindt hiernaast een plan van de omgeving der kerk volgens het kadaster van 1811.

De schilderij werd waarschijnlijk gemaakt volgens een vlugge schets, genomen op de plaats die met een kruis aange teekend is.

ARTHUR COSYN.

Brabantse Folklore, 1^e jaargang : gemeenteraadslid van Brussel.
(1922?) * * *

Het Payottenland

Zijne oude volksgebruiken, bij geboorten, huwelijken en sterfgevallen

Het Land. — In 't westelijk gedeelte van Brabant, waar eenerzijds de Zenne als een grenslijn door de beemden vloeit, tot ginds aan de dorpen der Dendervallei, in die langwerpige strook van beneden 't aloude land van Gaasbeek tot hooger op aan de heerlijkheden van Ternath, Sint-Ulriks-Cappelle en Groot-Bijgaarden, daar ligt het Payottenland.

Heuvelen en golvende kouters kenmerken er reeds de streek, in tegenstelling met het grootste andere gedeelte van Brabant; met malsche weiden en vruchtbare akkers is zij rijkelijk bedeed en bijzonder schilderachtig maken haar de talrijke boomgaarden die men er aantreft, nevens allerhande houtgewassen die aan grachten en hustkanten, langshenen holle straten en wegen, te lommeren staan.

Hier ligt ook de kom dier weelderige hoppeteeltvelden, die zich uitstrekken tot aan het land van Aalst en die, bij zomertijd, wanneer de ranken bloeien, den doorvarenden reiziger zoo een aangename afwisseling in zijn doortocht medebrengen.

Het Payottenland is een uitsluitelijke landbouwstreek gebleven, waar fabrieken en nieuwere aanleggingen nog geen inbraak deden en doordien een groot gedeelte der bevolking nog zoozeer niet in voeling kwam met moderne zeden en gewoonten; de bejaarde liên zijn hier doorgaans van den ouden trant gebleven en toonen zelfs zekeren afschuw voor al wat hunne voorvaderlijke doening aantast. De gewesttaal van den inboorling is er meestal ruw en schijnt uit door de verkeerde en gebrekkige uitspraak der klinkers, uitspraak welke om zoo te zeggen van dorp tot dorp verschillig is. Op 't gebied van godsdienst is de plattelander hier in het algemeen streng met godvruchtige gevoelens doordrongen gebleven, hetgeen dan ook dienaangaande veel stof kan leveren tot allerhande folkloristische opzoekingen.

Naar Twijfelloos ons leert, was het dank de trouw en den heldenmoed waarmede onze voorvaderen te allen tijde hunnen bodem verdedigden, dat zij den doorluchtigsten naam verwierven waarop ooit volk zich kon beroemen: den naam van Payotten of Patriotten, d. i. Beschermers des Vaderlands.

De Payotten zongen hunne onafhankelijkheid in hunne eigenaardige volksliederen waarvan hierna nog een refrein:

*De Payotten hebben hun eigen land
Zooverre als duert 't Payottenland,
Men kent er geen Heere af
Als God, die 't al geeft ende gaf! (1)*

Heden teekenen wij hier eenige oude volksgebruiken aan welke bij geboorten, huwelijken en sterfgevallen in onze streek in voege waren of het heden ten dage nog zijn.

Geboorten. — Tot vóór een vijftigtal jaren nog, zoo vertellen ons de oude lieden, waren tal van bijgeloovige gebruiken nog in zwang bij onze landbewoners in het Payottenland. Meestal, en bijzonder bij geboorten en overlijdens, schenen zij van heidenschen oorsprong en hadden zij voor doel de nieuwgeborenen of de geesten der afgestorvenen tegen invloeden van boozen aard te beveiligen.

(1) Zie Geschiedenis van Ternath, door D^r Th. Poodt, waarin de schrijver in alphabetische orde de gemeenten van het Payottenland opsomt.

Mededeeling van S. Vanden Eynde van het K.C. Pecters-Instituut te Antwerpen (1935): In het Volkskundemuseum te Antwerpen zijn enkele doopschotels in de vaste opstelling opgenomen.

Zoo zagen wij hier dat wanneer het bevallen eener vrouw nakend was en dit bij avond of bij nacht gebeurde, de man, die zich op weg moest begeven om de vroedvrouw te halen, nooit zijn woonst zou verlaten hebben zonder zich van een kluppel te voorzien. Dit gebruik stond in verband met het volksgeloof dat allerhande kwade geesten, van zoodra de duisternis inviel, hier op aarde kwamen rondzwerfen en zich meestendeels op kruiswegen, hetzij onder de gedaante van een hond of van een kat, schuilhielden en den voorbijganger het kwaad aanzetten met zich tegen zijne beenen te komen aanstrijken. Met zijn kluppel was hij dan vast beslist alle kwaad van zich verwijderd te houden. Zoo ook had voor geen geld ter wereld de vroedvrouw, die dan de eerste het pasgeboren kind ging aanraken, zich mogen aan die kwade geesten blootstellen wanneer zij de toekomende moeder kwam verlossen : het was een heilige plicht voor den man die vroedvrouw te vergezellen en, desnoods, tegen alle gevaar te verdedigen.

Heel zeker bestonden dergelijke gebruiken ook in de andere gedeelten van Brabant en ook van ons land. Insgelijks bij andere volken werden zij, met min of meer bijzonderheden en varianten aangestipt in de folkloristische verhandelingen.

Te allen tijde was de geboorte van een kind in de Payottenstreek ook gelegenheid tot het geven van geschenken en gedenkenissen door peter en meter op den dag van het doopsel. De tinnen potten, schotels en kommen, met namen en jaargetallen, welke men hedendaags in onze streek in zoo menig huisgezin nog op de eereplaats ziet te blinken staan en welke in de familiën met zulke jaloersche bezorgdheid bewaard worden, staan hier nog als levende bewijsstukken van dat eerbiedwaardig gebruik onzer voorvaderen.

De oudste lieden welke wij nopens dit gebruik ondervoegen, zagen het niet meer in voege en onze opvoerschingen stellen vast dat het op het einde der 18^e eeuw en in de eerste jaren der 19^e langzaam verdween. Sindsdien werd het vervangen door het uitdeelen der traditioneele suikerbollen, waarvan de straatbengels gewoonlijk het grootste deel opstrijken. Wanneer een doop ter kerk trekt, vliegen zij, zoo een kudde musschen op een peerdenkeutel, recht naar de kerkpoort en nemen er post om bij het bui-

tenkomen peter en meter en kind en vroedvrouw in wilden aanval te overrompelen totdat dezen een handvol suikerbollen te grabbelen werpen en, terwijl de heele bende gat over kop te vechten en te huilen ligt, zich spoedig uit de voeten maken. Waar wat verder een nieuwe bende kinderen aanstormt, staan zij vóór dezelfde verplichtingen en, zoo zij weigeren nog langer aan de eischen der straatjeugd toe te geven, is het onmiddellijk achter peter en meter een stoet van jouwende bengels die hen een heele weg mee achtervolgen met het geroep : « Patatenkind! Patatenkind! » Dit gebeurt ten minste in Ternath en omstreken en nopens den oorsprong en de beteekenis dezer uitroeping konden wij geene voldoende ophelderingen bekomen.

(Wordt vervolgd.)

E. DE PADUWA.

Le Payottenland

Ses anciens usages populaires relatifs aux baptêmes, mariages et décès

Le Pays. — Le Payottenland s'étend dans la partie occidentale du Brabant entre la Senne et la Dendre; longue bande de terre entre le pays de Gaesbeek et les seigneuries de Ternath, Capelle-Saint-Ulric et Grand-Bigard.

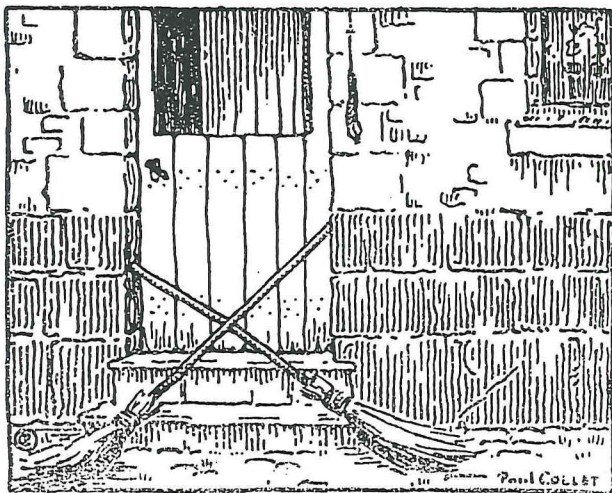
Des collines et des prairies y caractérisent la contrée légèrement ondulée qui forme ainsi un contraste avec le reste du nord du Brabant; elle possède beaucoup de champs fertiles et présente un aspect très pittoresque avec ses vergers, ses plantations diverses le long des fossés, ses chemins creux bordés de verdure.

C'est ici qu'on trouve les riches houblonnières qui s'étendent jusqu'au pays d'Alost et qui, en été, lors de la floraison, présentent au voyageur qui traverse la contrée une variation très agréable.

Le Payottenland est resté une contrée essentiellement agricole, où peu d'entreprises industrielles se sont établies et où la majeure partie de la population n'a donc pas encore subi profondément l'influence des mœurs et des usages modernes; les vieilles gens ont conservé, en général,

Dans un café situé à un des coins de la rue de la Bienfaisance, à Bruxelles, on pouvait voir autrefois des « tapis de sable » dans le genre de ceux qui ont fait l'objet d'un article dans le *Folklore Brabançon*, 1re année, p. 190. Peut-être même en fait-on encore!

Nous tenons également, d'un soldat, que sa grand'mère a connu des « tapis de table » à Haecht, dans un des deux cafés qui existaient jadis seuls dans cette localité. (A. DE MARNEFFE.)

Maison protégée contre les sorcières. Dessin de P. Collet.

Maison protégée contre les sorcières. — La croyance aux sorcières est encore beaucoup plus fortement enracinée qu'on ne croit dans l'esprit des populations campagnardes. Pour se préserver de leurs maléfices, les habitants ont recours à des usages variés. Parmi ceux-ci, il en est un que notre collaborateur, M. P. COLLET, a illustré avec son habituel talent. Afin d'écarter les sorcières, les paysans croisent deux balais à la porte de leur demeure. (A. M.)

Ditjes en Datjes.

Een oude prent van de Heilige Ermelindis. — Naar aanleiding van de bijdrage over « De H. Ermelindis, patrones van Meldert » verschenen in dees tijdschrift (1) wil ik hier wijzen op eene prent van voornoemde heilige welke voorkomt in een ouden platenbundel onlangs door een toeval in mijn bezit gekomen. Als titel draagt de bundel het volgende :

Solitudo, sive vita foeminarum, ab Adriano Collardo collecta : atque expressa. A Cornelio Kiliano Duflaeco Carmine Elegiaco explanata.

(1) Zie *Brabantsche Folklore*, 2e jaar, blz. 23.

Benèvens eene titelplaat, *Ioan. Galle, excedit Antwerpia* geteekend, bevat hij vier en twintig prenten van kluisenaressen waaronder eene, namelijk de negentiende, van de H. Ermelindis en waarvan ik hierbij eene verkleinde afbeelding geef.

Onder de prent, gegraveerd door den Antwerpschen etser, Adriaan Collaert (1560-1618) naar eene teekening van den gekenden Vlaamschen meester, Marten De Vos (1532-1603), staat in het latijn onderstaanden uitleg te lezen :

Voor Ermelindis, die de schandige zonde haatte, werd het eiland Meldert door den Engel aangewezen als eene veilige plaats.

Hier leefde zij : na haar leven werd zij plechtig begraven onder het roemrijk bestuur van hertog Pepijn (zien plaat blz. 129).

(JAN KONINCKX.)

De kapel van Amelghem. — In de *Brabantsche Folklore*, 1° jaar, blz. 82, gaven wij eene foto van de kapel van Amelghem en wij vestigden er de aandacht op in welken vervallen toestand zich dat belangwekkend gebouw bevindt. Een milde kunstbeschermer, de heer Boucquéau, door dien toestand getroffen, heeft het herstel van de kapel op zijn kosten op zich genomen. Onze lezers zullen dat nieuws met genoegen vernemen en het met ons eens zijn om den heer Boucquéau te danken, die, dank zij zijn vrijgevigheid, de schilderachtige kapel voor vernieling behoedt. (A. M.)

Gebruik bij de geboorte. — Het gebruik (tinnen schotels te geven bij de geboorte van een kind) bestond zekerlijk nog in 1848 te Lier, waar mijn vader een tinnen koffiekkan ontving van zijn peter. De voorletters van peter en doopkind staan er al onder in gegrift (1).

(G. CELIS.)

Zandtapijt. — Tot over een twintigtal jaren was er te Oostakker (O.-VI.) een oud vrouwke die, ter gelegenheid der bedevaarten naar O. L. Vrouw van Lourdes, op den wijk Slootendries, gedurende den zomer ook een zandtapijt maakte, nevens het Jezuietenklooster. Het waren meest korven met bloemen, arabesken en letters *Ave Maria*, INRI, IHS, enz.

Daarvoor schonken de bedevaarders een aalmoes.

Ook te Elingen aan de St-Amandskapel geschiedde het bij de bedevaart van tweeden Paschen. (G. CELIS.)

In een koffiehuis, gelegen op een der hoeken van de Weldadigheidstraat, te Brussel, kon men vroeger « zandtapijten » zien in den aard van degene die beschreven werden in het folkloristisch bulletin, 1° jaar, blz. 189. Misschien maakt men er nog. Uit den mond van een soldaat vernemen wij eveneens dat zijn grootmoeder te Haecht zandtapijten kende in een der twee koffiehuisen die vroeger alleen in die gemeente bestonden. (A. DE MARNEFFE.)

Huis beschermd tegen de heksen. — Het geloof aan heksen is bij de bultenlieden dieper ingeworteld dan men denkt. Om zich tegen

(1) Zie *Brabantsche Folklore*, 1° jaar, blz. 182.